

Підсумки розвитку системи недержавного пенсійного забезпечення за 2011 рік

Система недержавного пенсійного забезпечення (далі – НПЗ) становить третій рівень пенсійної системи. Її розбудова здійснюється з 2004 року після набрання чинності Законом України «Про недержавне пенсійне забезпечення».

Станом на 31.12.11 в Державному реєстрі фінансових установ міститься інформація про 96 недержавних пенсійних фонди (далі – НПФ) та 40 адміністраторів НПФ, з яких мають ліцензії з адміністрування НПФ – 33 установи.

Система недержавного пенсійного забезпечення протягом останніх років розвивається досить динамічно і має потенціал для подальшого розвитку пенсійного забезпечення населення.

Основні показники діяльності НПФ та темпи їх приросту наведені в таблиці 1.

Таблиця 1

Динаміка основних показників діяльності недержавних пенсійних фондів

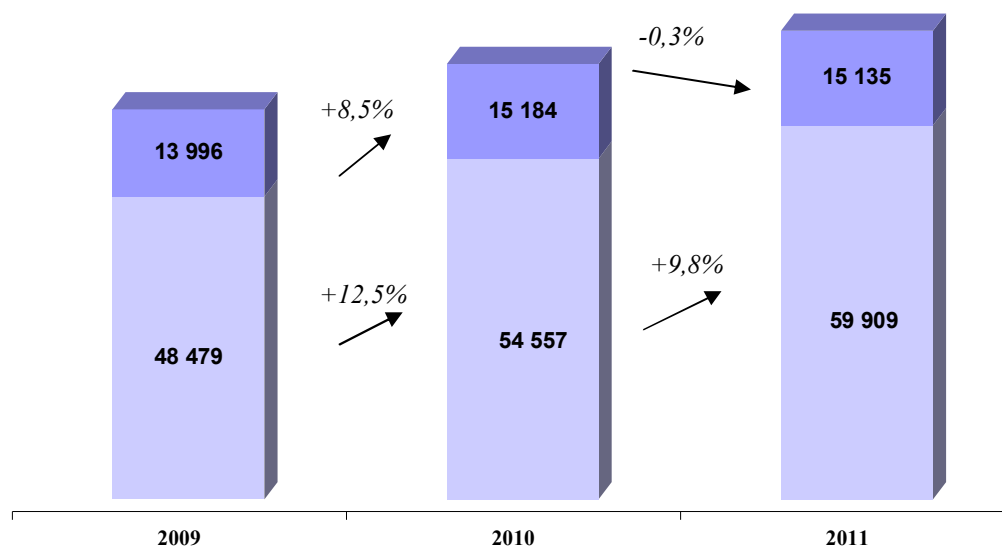
Недержавні пенсійні фонди	2009	2010	2011	Темпи приросту, %	
				2010/2009	2011/2010
Загальна кількість укладених пенсійних контрактів (тис. шт.)	62,5	69,7	75,0	11,5	7,6
Кількість учасників за укладеними пенсійними контрактами (тис. осіб)	497,1	569,2	594,6	14,5	4,5
Загальні активи НПФ (млн. грн.)	857,9	1 144,3	1 386,9	33,4	21,2
Пенсійні внески (млн. грн.), у т.ч.	754,6	925,4	1 102,0	22,6	19,1
- від фізичних осіб	31,8	40,7	50,6	28,0	24,3
- від юридичних осіб	722,7	884,6	1 051,2	22,4	18,8
- від фізичних осіб-підприємців	0,1	0,2	0,2	100,0	0,0
Пенсійні виплати (млн. грн.)	90,1	158,2	208,9	75,6	32,0
Кількість осіб, що отримали/ отримують пенсійні виплати (тис. осіб)	28,1	47,8	63,1	70,1	32,0
Сума інвестиційного доходу (млн. грн.)	236,7	433,0	559,9	82,9	29,3
Сума витрат, що відшкодовуються за рахунок пенсійних активів (млн. грн.)	47,1	64,6	86,6¹	37,2	34,1

Станом на 31.12.11 адміністраторами недержавних пенсійних фондів було **укладено 75 044 пенсійні контракти з 61 600 вкладниками**, з яких 2 443 вкладники, або 4,0%, – юридичні особи, на яких припадає 1051,2 млн.

¹ З урахуванням заборгованості з відшкодування нарахованих, але не здійснених оплат витрат пенсійного фонду

грн. пенсійних внесків (95,4% від загального обсягу пенсійних внесків за системою НПЗ), а 59 157 вкладників, або 96,0%, – фізичні особи.

При цьому, порівняно з кінцем 2010 року кількість контрактів з юридичними особами зменшилася на 0,3%, а з фізичними особами зросла на 9,8% (рис. 1).

■ Кількість укладених пенсійних контрактів з вкладниками - юридичними особами

■ Кількість укладених пенсійних контрактів з вкладниками - фізичними особами

Рис. 1. Динаміка кількості укладених пенсійних контрактів за 2009 – 2011 рр.

На кінець 2011 року **кількість учасників НПФ** відповідно до укладених контрактів становила **594 638 осіб**, протягом року вона зросла на 25,4 тис. осіб, або на 4,5% (рис. 2).

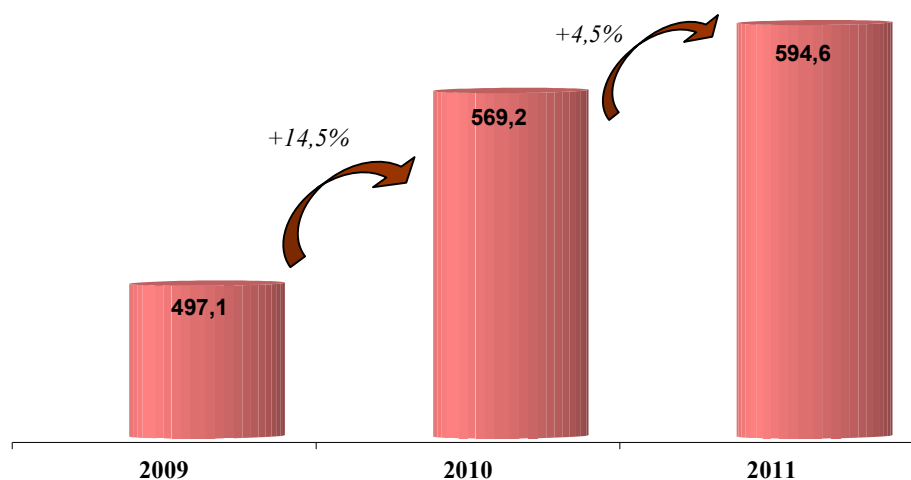

Рис. 2. Динаміка кількості учасників НПФ за 2009 – 2011 рр. (тис. осіб)

Станом на 31.12.11 серед учасників НПФ більшість становили особи віком від 25 до 40 років, а саме 40,7% (2010 рік – 39,2%, 2009 – 35,8%, 2008 – 35,5%, 2007 – 34%). При цьому частка учасників НПФ віком від 40 до 55 років станом на 31.12.11 становила 38,9% (2010 рік – 40,2%, 2009 – 41,4%, 2008 – 42,5%, 2007 – 41,9%).

Частки учасників НПФ вікових груп старше 55 років та до 25 років станом на кінець 2011 року становили, відповідно, 14,2% (2010 рік – 13,5%, 2009 – 14,2%, 2008 – 12,2%, 2007 – 9,3%) та 6,2% (2010 рік – 7%, 2009 – 8,6%, 2008 – 9,9%, 2007 – 15,1%) (рис. 3).

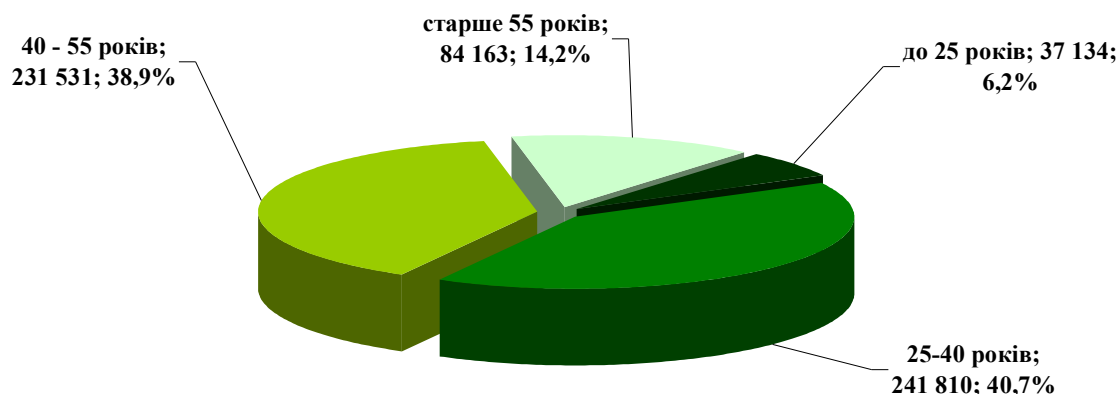

Рис.3. Розподіл учасників НПЗ за віковими групами станом на 31.12.11 (осіб)

На рисунку 4 відображено кількість учасників НПФ (в розрізі вікових груп та за статевою ознакою).

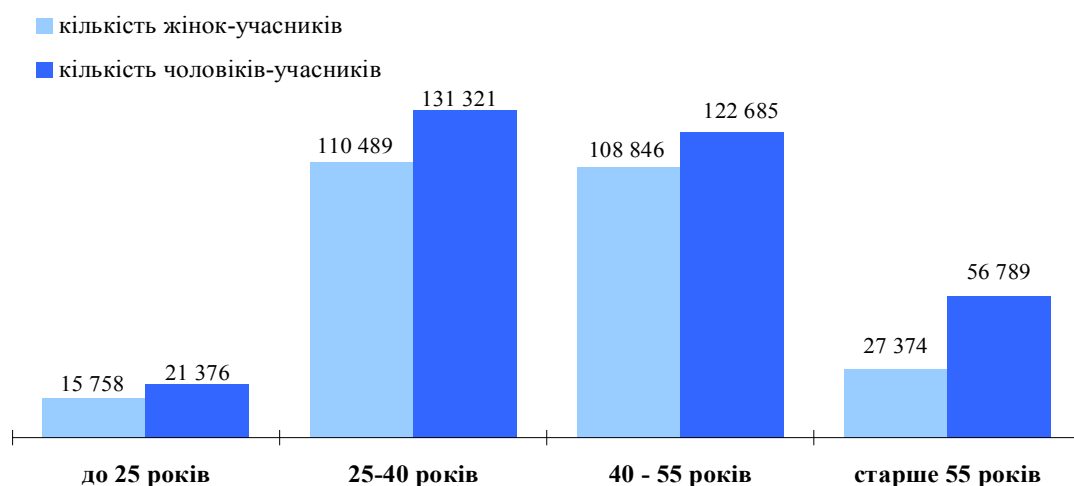
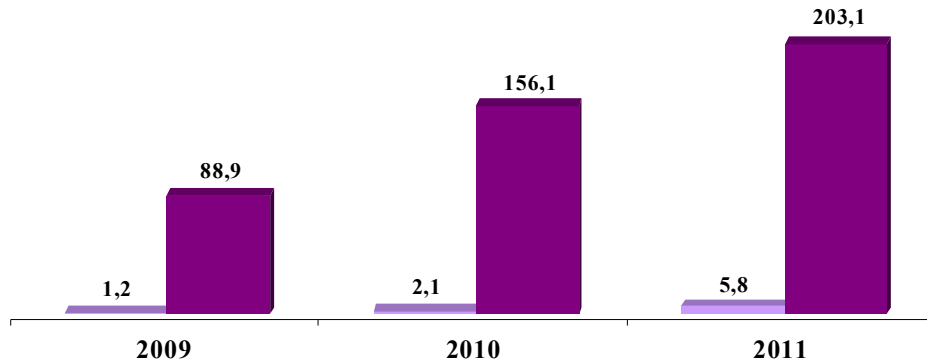

Рис.4. Кількість учасників за віковими групами станом на 31.12.11 (осіб)

Як видно з рисунка 4, серед учасників НПФ у розрізі всіх вікових груп більшість становлять чоловіки.

Пенсійні виплати (одноразові та на визначений строк) станом на 31.12.11 становили **208,9 млн. грн.**, збільшившись за 2011 рік на 32% (рис.5).

■ Пенсійні виплати на визначений строк, млн. грн. ■ Одноразові пенсійні виплати, млн. грн.

Рис. 5. Пенсійні виплати за 2009 – 2011 рр.

Сукупно недержавними пенсійними фондами протягом 2011 року було здійснено пенсійних виплат (одноразових та на визначений строк) **63 096 учасникам**, тобто 10,6% учасників від їхньої загальної кількості отримали пенсійні виплати протягом 2011 року. Це зумовлено в першу чергу невеликою долею учасників вікової групи старше 55 років.

Одним із основних якісних показників, які характеризують систему НПЗ, є сплачені **пенсійні внески**.

Аналізуючи динаміку сплачених пенсійних внесків, слід зазначити, що надходження пенсійних внесків за 2011 рік збільшилися на 19,1% і на 31.12.11 становили **1 102,0 млн. грн.** (рис. 6).

Загальний обсяг активів, сформованих пенсійними фондами, станом на 31.12.11 становить **1 386,9 млн. грн.** Всього за 2011 рік активи НПФ зросли на 21,2% (на 242,6 млн. грн.) (рис. 6). **Чиста вартість активів** НПФ протягом 2011 року збільшилася з 1 140,6 до 1 384,8 млн. грн., або на 21,4%.

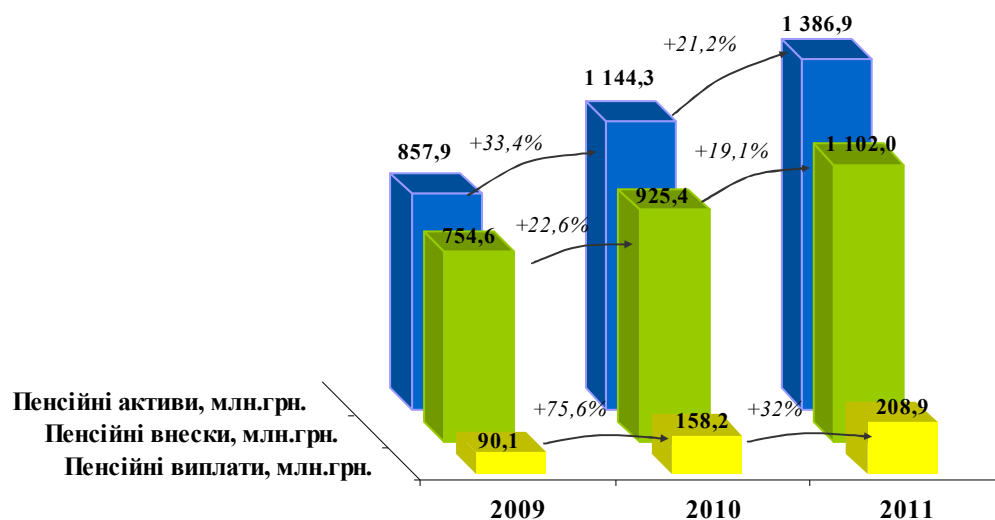

Рис. 6. Динаміка основних показників системи НПЗ за 2009 – 2011 рр.

Поквартальна динаміка загального обсягу активів НПФ за 2010 – 2011 рр. з темпами приросту наведена на рисунку 7.

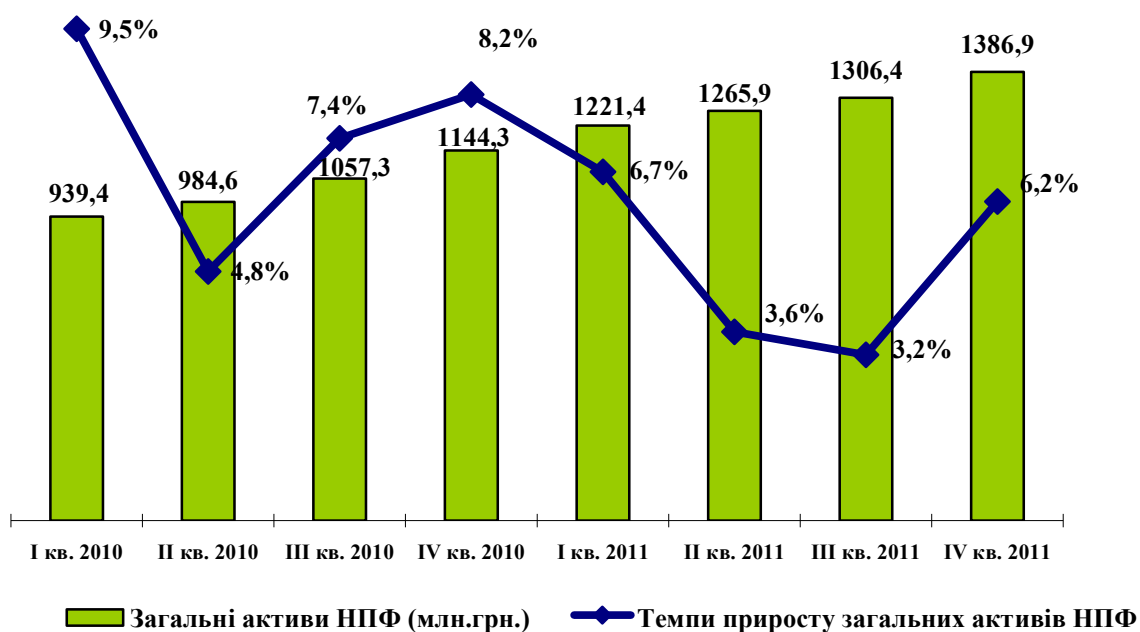

Рис. 7. Динаміка загальних активів НПФ у 2010 - 2011 рр.

Виходячи з рисунка 7 можна зробити висновок, що розмір загальних активів НПФ у цілому збільшився протягом 2010 – 2011 рр. При цьому протягом IV кварталу 2011 року їх обсяг зріс на 6,2%.

Недержавні пенсійні фонди, акумулюючи грошові кошти юридичних і фізичних осіб у вигляді пенсійних внесків і зобов'язуючись збільшити їх шляхом інвестування в різноманітні фінансові інструменти, виступають у ролі інституційних інвесторів. Інвестування коштів НПФ відбувається з

урахуванням вимог, які стосуються обмеження та нормативів інвестування пенсійних коштів в окремі види активів та в конкретні фінансові інструменти.

Для НПФ властиво формувати портфель, до якого входять об'єкти інвестування з мінімальним ступенем ризику. Тому особливого значення набуває вибір інвестиційних інструментів, використовуючи які НПФ зможуть забезпечити захист грошових коштів населення від інфляційних процесів і при цьому отримувати визначений приріст капіталу.

За результатами 2011 року, переважними напрямками інвестування пенсійних активів є депозити в банках (29,5% інвестованих активів), облігації підприємств, емітентами яких є резиденти України (25,0%), акції українських емітентів (18,4%), цінні папери, дохід за якими гарантовано Кабінетом Міністрів України (15,1%) (рис. 8).

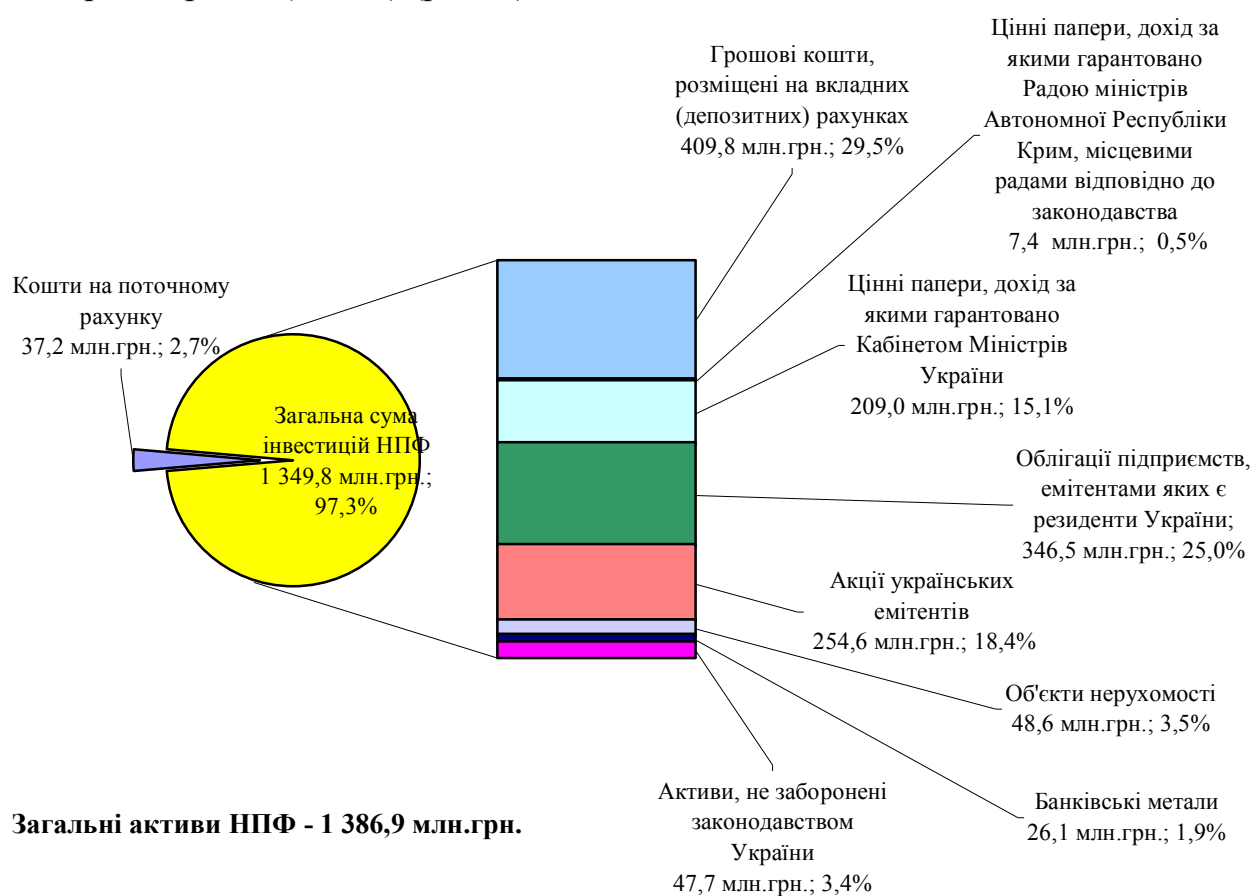

Рис. 8. Структура інвестованих пенсійних активів станом на 31.12.11

У загальній структурі інвестиційного портфеля НПФ на кінець 2011 року активи розподіляються таким чином:

- 29,5% або 409,8 млн. грн. загальної вартості активів НПФ розміщено на банківських депозитах (станом на кінець 2010 року – 34,7%, або 396,8 млн. грн., відповідно);

- частка цінних паперів, дохід за якими гарантовано Кабінетом Міністрів України, у консолідованому портфелі НПФ збільшилась як в абсолютному

виразі – з 170,4 млн. грн. у 2010 році до 209 млн. грн. у 2011 році, так і у відносному виразі – з 14,9% до 15,1% відповідно;

- частка корпоративних облігацій у консолідованому портфелі в порівнянні з 2010 роком в абсолютному виразі збільшилася з 175,7 млн. грн. до 346,5 млн. грн., а у відносному – з 15,4% до 25,0%, відповідно;

- у 2011 році в порівнянні з 2010 роком у консолідованому портфелі НПФ дещо зросла частка акцій українських емітентів з 18,1% до 18,4% (або з 206,9 млн. грн. до 254,6 млн. грн. відповідно);

- дещо збільшилася в загальній вартості активів НПФ частка активів, інвестованих у цінні паперів, дохід за якими гарантовано Радою міністрів Автономної Республіки Крим, місцевими радами відповідно до законодавства (з 0,4% станом на кінець 2010 року до 0,5% станом на кінець 2011 року);

- частка активів, інвестованих у банківські метали, у загальній вартості активів НПФ зменшилася з 2,8% станом на кінець 2010 року до 1,9% станом на кінець 2011 року;

- станом на кінець 2011 року (як і на кінець 2010 року) у консолідованому інвестиційному портфелі НПФ відсутні іпотечні цінні папери (станом на кінець 2009 року їх частка становила 0,05%);

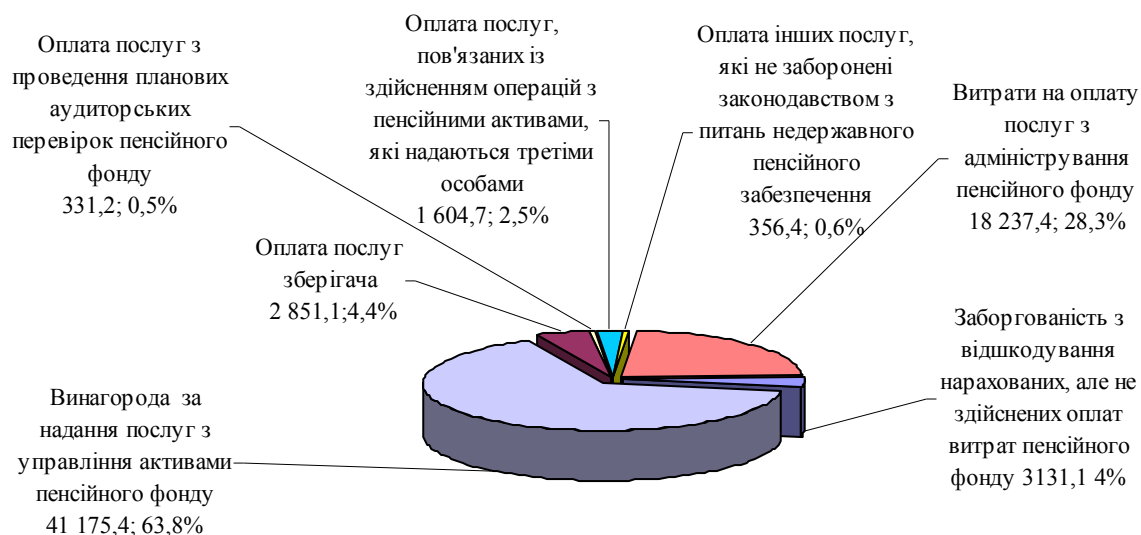
- дещо зменшилася частка активів, інвестованих у об'єкти нерухомості (з 5,6% станом на кінець 2010 року до 3,5% станом на кінець 2011 року) та у інші активи, не заборонені законодавством України (з 5% станом на кінець 2010 року до 3,4% станом на кінець 2011 року);

- обсяг коштів на поточному рахунку станом на кінець 2011 року становив 2,7 % (станом на кінець 2010 року – 3,1%).

Метою інвестування пенсійних активів є, насамперед, збереження пенсійних заощаджень громадян. Тому стратегія інвестування недержавних пенсійних фондів є більш консервативною, ніж у інших фінансових установ.

Загальна вартість *доходу, отриманого від інвестування пенсійних активів*, станом на 31.12.11 становила **559,9 млн. грн.**, або 50,8% від суми залучених внесків, збільшившись протягом 2011 року на 126,9 млн. грн., або на 29,3%.

Витрати, що відшкодовуються за рахунок пенсійних активів, станом на 31.12.11 зросли на 34,1% і в цілому за час існування пенсійних фондів становлять **86,6 млн. грн.**, або 6,2% від загальної суми активів НПФ (рис. 9). При цьому розмір заборгованості з відшкодування нарахованих, але не здійснених оплат витрат пенсійних фондів, становив 3,6%, або 3 131 тис.грн.

Рис. 9. Структура витрат, відшкодованих за рахунок активів НПФ, станом на 31.12.11 (тис. грн.)

Основна частина витрат, що відшкодовуються за рахунок пенсійних активів, припадає на оплату послуг з управління активами пенсійного фонду – 56 778,9 тис. грн., або 65,5% від загальної суми витрат. Витрати на оплату послуг з адміністрування пенсійного фонду становили 19 626,2 тис. грн., або 22,7% від загальної суми витрат, що відшкодовуються за рахунок пенсійних активів. Оплата послуг зберігача, який здійснює відповідальне зберігання активів пенсійного фонду, – 4 104,4 тис. грн., або 4,7% від загальної суми витрат.